

16. Ballota L.

Ballota

(SPRACOVALA K. ZAHRADNÍKOVÁ)

1. *Ballota nigra* L.

Ballota čierna

Ic.: Tab. 17, fig. 4, p. 185

Ballota nigra L. Sp. Pl. ed. 1, p. 582, 1753.

Rastlina trváca s krátkym plazivým podzemkom. Byť pevná, obyčajne rozkonárená, priama alebo šikmo vystúpavá, 30–80(–130) cm vysoká, špinavozelená, na jeseň hnedasto fialová, chlpatá až vlnatá, zriedka takmer holá, husto listnatá. Listy stopkaté, celistvé, stopky 0,5–1(–3) cm dlhé, dolné dlhšie stopkaté ako horné. Čepeľ vajcovitá alebo okrúhlastá, na báze slabo srdcovitá alebo klinovitá, na okraji hrubo vrúbkovaná alebo nerovnomerne pílkovitá, na vrchole končistá, 2–4(–7)×1,5–3,5 cm veľká, na oboch stranách chlpatá alebo na líci holá, vráskovitá. V hornej časti listy prechádzajú do listeňov, v pazuchách s listnatými konárikmi. Papraslen krátko stopkatý, z viacvetvých vrcholíkov. Listence 3–9 mm dlhé, blanité alebo štetinovité, kratšie alebo také dlhé ako kalich. Kalich rúrkovito lievikovitý, 7–13 mm dlhý, 5-zubý, 10-žilový, huňatý alebo vlnatý, zuby kalicha ostité. Koruna fialová, zriedkavo biela, 9–15 mm dlhá, rúrka koruny priama, hrdlo korunnej rúrky chlpaté, horný pysk koruny celistvý, podlhovastý, taký dlhý ako dolný, dolný pysk 3-laločný, stredný lalok obrátene vajcovitý, plytko vykrojený, oba pysky na vonkajšej strane pritlačene chlpaté. Tyčinky priame, na báze chlpaté. Tvrdky vajcovité, 2 mm dlhé, hladké.

V a r i a b i l i t a. Druh premenlivý vo výške, odení, veľkosti a tvare listov, tvare a odení kalicha a farbe koruny. V Európe bolo opísaných 6 taxónov v hodnote poddruhu. Na Slovensku okrem nominálneho poddruhu subsp. *nigra* je udávaný aj poddruh subsp. *foetida* H a y e k.

Kľúč na určenie poddruhov

- 1a Listová čepeľ ± taká dlhá ako široká, najčastejšie 2 cm dlhá, na vrchole krátko končistá. Rúrka kalicha 7–10 mm dlhá, zuby kalicha trojuholníkovito vajcovité, na vrchole ostinkaté alebo bez ostí, ± 2,5 mm dlhé II. subsp. *foetida*
- 1b Listová čepeľ 2-krát taká dlhá ako široká, 3–7 cm dlhá, na vrchole dlho končistá. Rúrka kalicha 5–7 mm dlhá, zuby kalicha trojuholníkovité až šidlovito kopijovité, ostité, 4–6,5 mm dlhé I. subsp. *nigra*